

ZÜNNÛN-U MISRÎ HAZRETLERİ (2)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm,

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi hakka hamdihî, nahmedühû bi-cemîi mehâmidihî, lehü'l-hamdü kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahbihî, ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz iki cihan saadetine cümlelerinizi nâil ve sahib ve mazhar eylesin... Cennetiyle cemâliyle cümlelerinizi müşerref eylesin...

Sâlihlerin anıldığı yere rahmet-i Rahmân nüzûl eder. Allah rahmetini indirir diye, sâlih insanların hayatlarını *Tabakâtü's-Sûfiyye* kitabından okuyoruz. Sözlerinden de istifade ederiz diye düşünüyoruz. Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin meşhur eserini okumağa devam ediyoruz.

Kitabın 18. sayfasında kalmıştık. Zünnûn-ı Mısırî Hazretleri'nin hayatını okumaya başlamıştık. Sözlerinden, naklettiği hadislerden bazılarını açıklamıştık. Kaldığımız yerden münasip bir miktar okuyarak, konuyu devam ettireceğiz.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Takriben bir saat kadar ders yapıp, 9'a çeyrek kala filan bitirmeğe gayret edelim, inşaallah!

Dersimize başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz olmak üzere; cümle enbiyâ ve mürselînin, Peygamber Efendimiz'den Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar gelmiş geçmiş bütün pirlерimizin, turuk-u aliyye silsilemiz mensubu sâdâtımızın, meşâyihimizin, halifelerinin, müridlerinin ruhlarına, bu terceme-i hallerini okuduğumuz mübareklerin ruhlarına;

Bu kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin ruhuna, içinde ismi geçen mübareklerin ruhlarına; bu dersi okuduğumuz şu Mustafa Selâmi Efendi Tekkesi'nin bânîsi Mustafa Selâmi Efendi'nin ve çevresinde medfun bulunanların ruhlarına;

Bu beldeyi Efendimiz'in işaretiyle fethetmek üzere gelmiş olan sahabe-i kiramın meşhurlarından Ebû Eyyüb el-Ensâri ve İstanbul'da medfun bulunan diğer sahabe-i kiram *rıdvânu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn hazerâtının ruhlarına; bu civarda medfun bulunan meşhur şahısların, evliyaullahın, Abdül'ehad-ı Nûrî Hazretleri'nin ruhuna;*

Uzaktan yakından bu derse iştirak için gelmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin ruhlarına; fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına; sair mü'minîn ü mü'minâtın ruhlarına, dereceleri üzere bizden birer hediye-i Kur'âniye olsun diye bir Fâtiha, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyup öyle başlayalım:

.....

a. Allah'a İtaat Etmenin Karşılığı

18. sayfanın sonunda, 6 numaralı paragrafa gelmişiz:

سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ يَقُولُ سَمِعْتُ ذَا النُّونِ
يَقُولُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ كَانَ لِي مُطِيعًا كُنْتُ لَهُ
وَلِيًّا فَلْيَثِقْ بِي وَلِيْحْكُمُ عَلَيَّ فَوَعِزَّتِي لَوْ سَأَلَنِي
زَوَالَ الدُّنْيَا لَأَزَلْتُهَا لَهُ

TS. 18/6 (*Semi'tü yûsufe'bnü'l-hüseyin yekülü, semi'tü ze'n-nûni yekül*) Yusuf ibn-i Hüseyin, "Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri'nin şöyle dediğini ben duyduğum." diyor. (*Kàle'llàhu teâlâ: Men kâne lî mutîan küntü lehû veliyyâ; felyesık bî, velyahküm aleyye. Fevezzetî, lev seelenî zevâle'd-dünyâ leezeltühâ lehû.*)

Zünnûn Hazretleri (KS, Rh.A, rahimehu'llàhu rahmeten vâsıah) buyurmuş ki:

(*Kàle'llàhu teâlâ*) "Allah-u Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu: (*Men kâne lî mütîan*) 'Kim bana mutî kul olursa, itaatli kul olursa; sözümü dinleyen, buyruğumu tutan, bana âsi olmayan, itiraz etmeyen, emrime itaatli kul olursa; (*küntü lehû veliyyen*) ben onun dostu olurum. Kul bana itaat ederse, ben onun dostu olurum. (*Felyesık bî*) Bana güvensin! Yâni, ben onun dostuyum, benim dostluğuma güvensin, tereddüt etmesin! (*Velyahküm aleyye*) İçinden geçirdiği hükmünü bana söylesin, hükmetsin bana..."

(Fevve izzetî) “İzzetime and olsun ki, (lev seelenî zevâle’ d-dünyâ) dünyanın yok olmasını, zâil olmasını, zeval bulmasını benden istese, istemiş olsaydı; (leezeltühâ lehû) böyle bir kulumun o duasını kabul eder, dünyayı yok ederdim. Hatırı yanımda o kadar yüksek olurdu ki, eğer istese, dünyayı yok et dese, yok ederdim.”

Şimdi, tabii Zünnûn Hazretleri evliyâullahtan bir mübarek zât. Allah-u Teâlâ Hazretleri kendisine bu mânâyı ilham etmiş. Ama bu mânânın kendisi, tabii Kur’an-ı Kerim’in ayetlerinin içinde de mevcut. Yâni Allah’ın itaatli kullarının, mü’min kullarının, Allah velîsidir. Ayet-i kerimeyle sabit, doğru:

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

(آل عمران: ٦٨)

(Va’llàhu veliyyü’l-mü’minîn) [Allah mü’minlerin dostudur.] (Âl-i İmran, 3/68)

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا

(البقرة: ٢٥٧)

(Allàhu veliyyü’llezîne âmenû) [Allah iman edenlerin dostudur.] (Bakara, 2/257)

Sonra hadis-i şeriflerden de biliyoruz ki, Allah’ın sevgili kullarının Allah yanında kıymeti var, kadri var. Allah-u Teâlâ Hazretleri bu kullarının duasını kabul ediyor, reddetmiyor, hatırlarını kırmıyor. Gönülleri hoş olsun diye, ne dilerlerse yapıyor sevgili kullarının...

Meselâ, bir hadis-i şerif vardır ki, Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:¹

رُبَّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ

(م. حب. ك. هب. عن أبي هريرة؛ طس. هب. حل. عد. خط. عن أنس)

(*Rubbe eş'ase ağbera*) “Nice saçı başı dağılmış, üstü başı tozlanmış insan vardır ki...” Saçı dağınık, üstü tozlu. Yâni, süslü değil. Toza toprağa bulanmış, saçı birbirine karışmış. Görünüşü güzel değil yâni. (*Lev aksame ale'llâhi leeberrehû*) “Eğer bir şeye yemin etse, ağzından bir yemin çıksa; Allah onun yemini doğru çıksın diye, o işi öyle yapar.” Allah'ın sevgili kulu olduğu için...

Şimdi bu hadis-i şerif, bizim için büyük bir ibret...

¹ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2024, *Birr ve Sıla* 45/40, no:2622; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s:403, no:6483; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.364, no:7932; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.7; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.219; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.173, no:573; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.264, no:861; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.288, no:6459; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.350; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.370, no:1236; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.108; İbn-i Hibbân, *es-Sikât*, c.III, s.27, no:93; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.314; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.203, no:1247; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.178, no:578; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.267, no:3245; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.466, no:17918; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.286, no:5924, 5925; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIII, s.96, no:12646-12648; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.512, no:1364.

Hani, “Her gördüğünü Hızır bileceksin, her geceni Kadir bileceksin. Allah’ın kullarına tepeden bakmayacaksın, hor görmeyeceksin, Allah için itibar edeceksin, gönül yıkmayacaksın!” terbiyesi var ya tasavvufta, büyüklerimizden öğrendiğimiz; yâni bu hadis-i şeriflerden çıkıyor.

Diyor ki, Peygamber Efendimiz devamında: “Böyle dış görünüşü gösterişli olmadığı için, üstü başı tozlu...” Yâni, toz toprak insanın üstünü tozlandırır, çamurlatır... Toprak temizdir, kirlî değildir ama üstü başı tozlu... Saçı başı da tıraş olmamış, yıkanamamış. Uzak yollardan, seyahatten gelmiş, garip, beli bükük, mazlum... Saçı başı dağınık... Su bulsa belki bir derenin kenarında, Dicle’de, Fırat’ta yıkanırdı ama o imkân da yok...

Arabistan gibi bir yeri düşünelim; Efendimiz orada yaşayıp bu sözü orada söylediğine göre... Güneşten bir terliyor, bir soğuyor, her tarafı ter, saçları ter... Ondan sonra rüzgâr bir esiyor, tozlar saçlarının, başlarının arasına girmiş. Dış görünüşünde bir öyle çekicilik yok, üstü başı tozlu, topraklı.

Konuşsa kimse sözüne itibar etmez. Tanınmış bir kimse değil, gariban bir kimse. Yok olsa, kimse aramaz. Ama itibarlı bir insan yok olsa, kırk kişi peşinden gelir:

“—Aman Efendim, Allah ömürler versin, dün gelmediniz, acaba nerelerdediniz? Hasta mıydınız, yüreğimiz ağzımıza geldi, çok üzüldük.” filan derler.

Herkes bin bir türlü iltifat eder. Yâni zengin bir kimse, itibarlı bir kimse kayboldu mu, herkes arar.

“—Ye kürküm ye!” demiş ya Nasreddin Hoca.

İlk önce ziyafete normal bir kıyafetle gitmiş, kapıdan bile sokmamışlar içeriye. Ondan sonra, gitmiş samur kürk giymiş, süslenmiş, taranmış... Böyle koca göbeğiyle, tereddütsüz adımlarla düğün evine gelince,

“—Ooo, buyurun Efendi Hazretleri!” demişler.

Kim bilir hangi zenginlerden itibarlı şahıs diye önünü açmışlar, başköşeye oturtmuşlar, en güzel sofraya davet etmişler.

Nasreddin Hoca yemeğe elini uzatmamış, cübbenin, kürkün eteğini almış:

“—Ye kürküm ye! Ye kürküm, yemekleri ye!” demiş.

Yâni kendisi elini uzatmıyor, kürküne ikram ediyor yemekleri. “—Ye kürküm ye, bu iltifat sana! Ben demin geldim, bana hiç iltifat etmediler. Sen varsın diye şimdi iltifat yapılıyor. İltifat bana değil, kürke!” diye darb-ı mesel olmuş, biliyorsunuz hepiniz.

Yok olsa, kimse aramaz; söz söylese, kimse dinlemez:

“—Sen kimsin yâ, sus! Bak burada bu kadar itibarlı adamlar var eşraftan, âyândan, küberâdan, ekâbirden insanlar var; sen sus!” derler.

Sözüne kimse itibar etmez. Kız istese, felâket, kimse kızını vermez. Çünkü soracaklar:

“—Maaşın ne, evin var mı? Anan baban yanında mı olacak? Bizim kızımız öyle büyüklere hizmet edemez, tek başına olsun, rahat etsin.” vs.

Bin bir türlü hesap sorarlar damat namzedinden. Beğenmezlerse, vermezler kızı.

Kız istese vermezler, söz söylese dinlemezler, yok olsa aramazlar. Efendimiz bu cümlelerle tarif ettikten sonra, hadis-i şerîfin sonunda, buyuruyor ki:

(Lev akseme ale'llâhi leeberrahû) “Bir şeye yemin etmiş olsa, Allah onun yeminini doğru çıkartmak için, onun istediği şeyi öyle yapar.”

“—Vallâhi yarın kar yağacak!” dese meselâ... Anlatmak için,

misal olarak söylüyorum, yaz gününde dese ki:

“—Vallâhi yarın ortalığa kar yağacak!”

Allah'ın sevgili kulu... Allah onun hatırı için kar yağdırır, kar yapar yâni ortalığı.

“—Tebük'te üç metre kar var!” diye geçen hafta gazetelerde okudum. Suudî Arabistan'da, Tebük'te üç metre kar varmış. Üç metre kar, evleri basıyor demektir yâni. Allah her şeye kâdir...

Demek ki, saç başı dağınık, üstü başı yıpranık diye itibar edilmiyor ama, Allah indinde muteber oldu mu, yemin edince, Allah yemini doğru çıksın diye, olmayacak gibi görünen şeyi bile yapıyor yâni.

İşte burada da aynı şeyi söylüyor Zünnûn Hazretleri. Diyor ki: “—Ben onun dostu olurum, bana güvensin. Bir kimse bana mutî oldu mu, bana itaatli oldu mu, ben o kulumun dostu olurum, yâri olurum, dostu olurum. Artık bana güvensin, bana dayansın!”

Bir de bir söz söylüyor ki:

(Ve'l-yahküm aleyye) “Hükmetsin, fermân eylesin! (Ve'l-yahküm aleyye) Hükmetsin bana, fermân etsin, dilesin yâni.” Hani, “Dile benden ne dilerse.” diyormuş ya, onun gibi, “Dilesin benden... İzzetime and olsun ki, dünyanın yok olmasını istese, onun hatırı için dünyayı yok ederdim.” diyor.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Demek ki, Zünnûn Hazretleri bize; itaatli olmayı, Allah’a mutî kul olmayı tavsiye ediyor. Allah’a mutî kul oldu mu, her şeyin olacağını, her muradın hâsıl olacağını söylüyor.

Tabii, insan muradım hasıl olsun diye Allah’a mutî olmaz. Allah CC Rabbü'l-âlemîn'dir, yaradanımızdır diye mutî olur, emrini tutar. Onun semeresi olarak, her muradı hâsıl olur. Allah- u Teâlâ Hazretleri ne dilerse öyle eder.

Ama, Allah’ın sevgili kulları da öyle hale geliyor ki, bir şey murad etmiyor, istemiyor, her şeye râzı... Hastalık verirse râzı, sağlık verirse râzı, sıhhat verirse râzı...

Gözü a'mâ olmuş, duası makbul, sahabeden —hatırımda yanlış kalmadıysa— Sa'd ibn-i Ebî Vakkas Hazretleri olsa gerek RA; herkese dua ettiği zaman duası kabul oluyor, gözü kör olanların gözü açılıyor... Demişler ki:

“—Kendine dua etsen... Biliyoruz ki duaların kabul olur, oluyor, denenmiş. Kendine dua etsen de gözlerin açılsa...”

“—Rabbimin takdirini, gözümün nûrundan daha çok severim, Rabbimin kaderine rızâ gösteririm ben... Rabbimin kaderine rızâ göstermeyi, takdirini, gözümün nûrundan daha çok severim.” demiş.

Yâni kullar büyüdükçe, ârifleştikçe; o zaman teslimiyetleri artıyor, rızaları artıyor. Ama bir şey de istenmezse, Allah ihsân ediyor, lütfediyor. Onlar ona itimad etmiyorlar ama, sırf Allah’ın rızasını düşünüyorlar ama, o zaman her türlü murad hâsıl oluyor.

Demek ki; bizler de bütün gayretimizle Allah’a mutî kullar olmağa çalışacağız. Mutî kul ne demek? İtaatkâr; kârı, işi itaat etmek olan kul demek... Her işimizde Allah’a itaat edeceğiz. Emir nedir, onu anlayacağız, anladıktan sonra baş üstüne diyeceğiz. “Emrin başım gözüm üstüne!” diye Doğu Anadolu’da böyle söz vardır, “Bâşım gözüm üstüne...” derler. Tabii böyle.

Tabii bunun birinci adımı, Allah’ın emirlerini, yasaklarını bilmek... İkinci adımı da, o bildiğinin itaatinde olup uygulamasına geçmek... Bilmeden olmuyor. Kaş yapayım derken göz çıkartıyor, doğru yapayım derken eğri yapıyor. Sevap kazanacağım derken günah kazanıyor. Yalan yanlış şeylere inanıyor, itikadını bile tehlikeye sokuyor. Bir sürü günahlar, veballer yüklenebiliyor.

Onun için, şeriatı bilmek işin temel taşı... Ayetleri, hadisleri, ahkâm-ı şeriatı bilmek işin ilk adımı... Onun için evliyâullahın, büyüklerin hayatlarını ileriye doğru da okuyacağız, geçmiş olduklarımızdan da hatırımızda kalmıştır; önce ilim... Önce öğrenecek, Kur'an'ı ezberleyecek, ilmihali bilecek, Allah'ın yasaklarını bilecek, emirlerini bilecek. Ondan sonra, ilmiyle amel olmak, ondan sonra uygulamak... Ondan sonra, hayatı o bilgisinin ışığında düzenleyip yaşamak.

Önce öğreneceğiz. Gençsiniz çoğunuz, elinizde fırsat var. Bizim asıl işimiz –her zaman söylediğimiz gibi– doktor olmak, mühendis olmak, tüccar olmak, esnaf olmak filan değil. Asıl işimiz Allah'ın sevgili kulu olmak. Asıl görevimiz bu... Bu asıl görevimizi güzel yapmanın şartı; dini öğrenmek... Onun için, hepimiz Allah'ın dinini öğrenmekle birinci derece sorumluyuz, mecburuz öğrenmeğe... Boynumuzun borcu.

Onun için, Kapalı Çarşı'da esnaf da olsak, bakanlıkta müsteşar, müşavir de olsak, polis karakolunda emniyet amiri de olsak, üniversitede profesör de olsak, ekonomist de olsak, tabip de olsak, önce İslâm'ı öğreneceğiz. Allah'ın emri nedir, yasakları nedir öğreneceğiz.

Ama, bu Allah'ın emirlerini, yasaklarını öğrenmekte asrımızın insanının karşılaştığı bir tehlike var: Önce bir yaşam tarzı tutturmuş, benimsemiş; adada bir köşk almış, deniz kenarında villa havuzu var... Kendisi bir yol tutturmuş; hanımı açık, kendisi saçık, yâni dağınık, derbeder...

Ondan sonra da, babadan dededen asil bir ailedenmiş. Babasını dedesini sorduğun zaman:

“—Benim dedem müftüydü, hanımımın babası meşayih-i kirâmdan filancanın halifesiydi.” filân gibi güzel sözler söylüyor. Ondan sonra da:

“—Allah Gafûr’dur, Rahîm’dir, benim ibadetime ihtiyacı yoktur. Şu helâldir, bunu yapmasam olur, bunu yapsam olur...” diyor.

Bakıyorsunuz, önce bir yaşam tarzı tutturmuş. Sonra, dini o yaşam tarzına tıkkıştırmağa, tepeştirmeğe çalışıyor, deforme etmeğe çalışıyor. Bu yanlış!

Allah’ın sevgili kulu olmak istiyorsan, önce Allah’ın muradı nedir; Allah’ın muradı üzere onu öğrenmek lâzım! (*Âmentü bi’llâh, ve bimâ câe min indi’llâh, alâ murâdi’llâh*) “Allah’a inandım, Allah’tan bana gelen emirlere ve o emirlerin, Allah’ın muradı neyse o tarzda anlaşılmasına tâbîyim, kabul ettim.” diyecek insan.

“—Ben kendim yorumlarım...”

Yorumlarsın ama, asırlar boyu koca koca alimler geçmiş; sen yalan yanlış, sapık sapık yorumlarsan, cehennemi boylarsın. Çünkü Allah’ın sana ihtiyacı yok, senin Allah’a ihtiyacın var!.. Yanlış yaparsan, affetmez.

Meselâ, elektrik tesisatını dairene yanlış bağlarsan, telleri yanlış bağladığın zaman, senin hatırın için tesisat düzgün çalışır mı? Çalışmaz! Düzeni düzgün kuracaksın. Çarpar seni...

Elektrikli çamaşır makinesinden, kadın hastanelik olmuş. Neden? Yanlış bağlandığı için, fişte kusur olduğu için, kabloda kusur olduğundan ve sâireden.

Yâni, bir elektrik şebekesini doğru yapmadığın takdirde, affetmiyorsa, doğru yapmak mecburiyetindeysen; dini de doğru anlamak zorundasın! Doğru anlamazsan, çarpılırsın.

“—Yânisen beni tehdit mi ediyosun, çocuk mu korkutuyorsun?..”

Hayır! Doğruyu söylüyorum. Çarpılırsın, cehennemi boylarsın. Yanlış öğrendin mi, bu hatayı affetmez. O yanlışlık, itikadda yanlışlık, dinî konuda yanlışlık affedilir bir şey değil...

Ticarette bir atılım yaparsın, yanlış bir atılım, yüz milyonun gider. E Allah gene verir. Yanlış bir adım atarsın, bir trafik kazası olur, hastaneye kaldırılırsın, gene sıhhat bulursun. Ama dinin bozuk oldu mu, imanın yanlış oldu mu, bunu düzeltilmesi olmaz. Bunun sonunda insan cehenneme gider.

Onun için, dini doğru öğrenmeye, dürüst yerden, sağlam kaynaktan öğrenmeğe, hakiki alimden öğrenmeğe dikkat etmek ve o yoruma tâbî olmak, onların yorumuna, onların anlayışına tâbî olmak en önemli şey.

İlâhiyat fakültesinde dekan da olsanız, profesör de olsanız, hiç biriniz bu dini, İmam-ı Âzam kadar öğrenemezsiniz. Abdülkadir-i Geylânî Efendimiz gibi, Bahâeddin-i Nakşibend Efendimiz gibi yapamazsınız, olamazsınız, mümkün değil...

Onun için, büyüklere saygı göstermeli, onları yabana atmamalı. Dört yaşında hafız olmuşlar, bilmem kaç yaşında fetva vermeğe başlamışlar, şu kadar kitaplar te'lif etmişler... Onlarla ters düşmek kadar iz'ansızlık olmaz! Onlarla ters düşmek kadar akılsızlık olmaz!

Ters düşmüşsen, anla ki yanlış yoldasın. Demek ki, tek yön istikamette, ters istikamette gidiyorsun. Herkes bu tarafa geliyor, cemm-i gafir, ulemâ-i muhakkıkîn, hepsi oradan bu tarafa doğru geliyor; sen tersine bir yol tutturmuşsun, "Bu kafilenin hepsi yanlış!" diyorsun. Hayır, sen yanlıştın! Onlar doğru istikamete gidiyor, sen yanlıştın. Yönünü değiştir, onlara tâbi ol, o istikamette yürü!

b. Sùfî Kimdir?

Diğer sözü:

أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَعْقُوبَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ
بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ مَيْمُونٍ حَدَّثَهُمْ قَالَ سَأَلْتُ ذَالنُّونِ
عَنِ الصُّوفِيِّ فَقَالَ مَنْ إِذَا نَطَقَ أَبَانَ نَطْقَهُ عَنِ
الْحَقَائِقِ وَإِنْ سَكَتَ نَطَقَتْ عَنْهُ الْجَوَارِحُ
بِقَطْعِ الْعَلَائِقِ

TS. 19/7 (Ahberanî muhammedü'bnü ahmedi'bni ya'kûb, enne abda'llâhi'bni muhammedi'bni meymûn, haddesehüm, kàle: Seeltü zennûni ani's-sûfiyyi, fekàl)

Bu zât-ı muhterem Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri'ne:

“—Sûfi kimdir, sûfi'yi nasıl tarif edersin? Mutasavvıf denilen insanın tarifi nedir, nasıl bir insan gerçek mutasavvıftır.” diye sûfiyi sormuş, vafetmesini istemiş. Sûfi hakkında bilgi vermesini istemiş. Yâni “Derviş, erbâb-ı tasavvuf, tarikat ehli olan insan nasıldır? Kimdir, ne evsafa sahiptir?” diye sormuş.

(Fekâle) “Buyurmuş ki...” Yâni, sizin ve bizim nasıl olmamız lâzım, onu tarif buyurmuş Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri: (Men izâ nataka ebâne nutkuhû ani'l-hakâik; ve in sekete natakat anhu'l- cevârihu bi-kat'i'l-alâik)

Tabii sözü de vecize tarzında söylemiş, güzel söylemiş. Arapça'yı bilenler, sözün düzenindeki güzelliği de anlarlar. Buyurmuş ki:

(Men) “Derviş o kimsedir ki, sûfi o kimsedir ki, (izâ nataka ebâne nutkuhû) konuştuğu zaman konuşması gizli hakikatleri, esrâr-ı tarikatı, mâneviyâtın inceliklerini açıklar. Konuştuğu zaman gönül aleminin sırlarından, hakikatlerinden bir çok şeyler öğrenmiş olursun onun sözünden... Konuşması, o sırların senin tarafından öğrenilmesine; sana gizli kalmış olan, senin için meçhul olan o hakikatleri öğrenmene vesîle olur. Sûfî budur. Konuştu mu, sözü mâneviyât aleminin, gönül aleminin, tasavvuf aleminin, iç âlemin hakikatlerini ifade eder.” Çünkü yaşıyor. Çünkü o alemin ehli, o sahada mütehasıs. Konuştu mu hakikatleri konuşur.

(In sekete) “Susarsa da...” Konuştuğu zaman sözünden istifade ediyorsun, “Vayben, bu işin bu tarafını hiç düşünmemiştim, meğer mesele ne kadar inceymiş!” diyorsun, hayran kalıyorsun. “Sustuğu zaman da, (natakat anhu’l-cevârihu bi-kat’i’l-alâık) bu sefer de dili susuyor ama, âzâsı; yâni gözü kulağı, eli ayağı, vücudu, âzâ ve cevârihi, (bi-kat’i’l-alâık) dünyaya meyli olmadığını, dünyaya metelik vermeyen, gönlü zengin, yüce bir kimse olduğunu gösterir.”

Susuşundan anlarsın ki, bu adam ahiret ehlidir; dünyaya hırsı ve tamahı olan kimse değildir. Susar ama yüzünden, gözünden, âzâsından fışkıırır böyle dünyaya karşı müstağnî olduğu... Dünyanın kulu kölesi olmadığını, paranın, pulun, mevkiin, makamın, şunun bunun emrinde, yanlış yolda olmadığını, onların hepsini şöyle elinin tersiyle itmiş bir yüce şahıs olduğunu, dili sussa âzâsı haykıırır, söyler. Yâni, “Bu adam dünya ehli değil, ahiret ehlidir.” diye, dünyadan alâkalarını kesmiş, kalbini ahirete bağlamış bir insan olduğunu her âzâsı gösterir. Yüzünün nûru gösterir, gözünün bakışı gösterir.

Orada paralar deste deste duruyor; aldırılmıyor. Birisi, “Gel işte, şu kadar bu işte kâr var!” bilmem ne diyor, aldırılmıyor. Yâni haramsa, kendisi için meşrû değilse; bakıyorsun ki hiç gözü öyle şeyleri görmüyor, meşgul değil. Allah’a bağlanmış, ahiret kaygısına düşmüş; Allah’ın sevdiği bir kul olup ahirette mükâfâta ermeyi düşünüyor.

Sustuğu zaman, âzasından bu mânâyı sezersin. Âzâ ve cevârihinden bu mânânın fışkırdığını görürsün. Konuştuğun zaman da, şu mâneviyât aleminin, tarikat aleminin, güzel sırlarından ince ince mânâlar söyler; o zaman hayran kalırsın. İşte sûfi budur.

Neden?.. Tecrübesine dayanarak konuşuyor. Yaşıyordu, sen de sordun; açtı ağzını söyledi. Bildiği alemden, tecrübesi altındaki şeylerden anlattı; sen de hayran kaldın, mâşâallah diye...

c. Allah'la Ünsiyet

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ ذَا النُّونَ يَقُولُ الْاُنْسُ بِاللّٰهِ مِنْ
صَفَاءِ الْقَلْبِ مَعَ اللّٰهِ وَالتَّفَرُّدُ بِاللّٰهِ
الْاِنْقِطَاعُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سِوَى اللّٰهِ

TS. 19/8 (Ve bihî kâle semi'tü ze'n-nûni yekûl) Aynı zât-ı muhterem, Zünnûn-ı Mısrî KS Hazretleri'nin şöyle dediğini de duymuş. Sözlerini naklediyor râvîler, biz de açıklıyoruz:

(El-ünsü bi'llâh, min safâi'l-kalbi mea'llâh; ve't-teferrüdü bi'llâh, el-inkıtâu min külli şey'in siva'llâh.)

Şimdi, böyle bir eseri tercüme ederken, Türkçesini basıyorlar sadece, Türkçesini yazdıkları zaman, meselâ Risâle-i Kuşeyrî'yi tercüme etmişler veya Şa'rânî'nin et-Tabakâtü'l-Kübrâ adlı eserini neşretmişler... Sadece Türkçe tercümesi yalan oluyor. Neden?.. On tane mânâ varsa, dokuz tanesi zâyî olmuş,

sadece bir tanesi kalmış, Türkçe'ye nakledilmiş, dokuz tanesi gitti. Sözlerin güzelliği gitti, kafiyesi gitti, secîsi gitti, sadece kuru bir mânâ kaldı.

Onun için, bu gibi güzel sözlerin önce Arapça'sını yazmalı!

Yâni demiş olmalı ki insan okuyucuya:

“—Ben bu işi tercüme ettim ama, üstâdım sen buyur, Arapçasına bak, benden başka mânâlar da sezebilirsin! Ben bu kadarını yazdım, senin irfânın el verirse daha fazlasını da al! Ben sana öteki kapıları kapamış olmayayım.” demiş olması lâzım yâni.

Şimdi ne buyurmuş:

(*El-ünsü bi'llâh, min safâi'l-kalbi mea'llâh; ve't-teferrüdü bi'llâh, el-inkıtâu min külli şey'in siva'llâh.*)

Bir kere sözlerinde letâfet var. Arapça'sı vecize, sıradan söz değil. Arapçası güzel. Mânâsına gelelim:

(*El-ünsü bi'llâh*) nedir? Yâni üns, ünsiyet etmek, arkadaşlık etmek, geçim yapmak. *El-ünsü bi'llâh*; Allah'la dostluk etmek, bir mahrem yerde Allah'la beraber olup, o beraberliğin tadını, sefâsını sürmek.

Peygamber Efendimiz hadis-i şerîfinde buyuruyor ki:²

الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ وَلَا خَيْرَ فِي مَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُؤْلَفُ

(حم . عن سهل بن سعد ؛ طس . ض . عن جابر ؛ ك . ق . خط . عن أبي هريرة ؛ تمام ، طب . عن ابن مسعود موقوفاً)

RE. 230/9 (El-mü'minü ye'lefü) “Müslüman, geçimli insandır, mûnis insandır.” Kendisi başkasıyla geçinir, başkası da kendisinin yanına sokulabilir. (Lâ hayra fî men lâ ye'lefu ve lâ yü'lefü) “Kendisi başkasıyla geçinemeyen, başkasının da yanına sokulamadığı, sert mizaclı, geçimsiz, ünsiyet etmeyen, sıcak ve sokulgan olmayan, yanına sokulunamayan insanlarda hiç bir hayır yoktur.”

² Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.400, no:9187; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.73, no:59; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.236, no:21627; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.474, no:8919; Ebü's-Şeyh, *Emsâl fi'l-Hadîs*, c.I, s.217, no:178, 180; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.165, no:13096; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.58, no:5787; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.108, no:129; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.117, no:7658; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.177, no:6549; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.335, no:22891; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.131, no:5744; Ebü's-Şeyh, *Emsâl fi'l-Hadîs*, c.I, s.218, no:179; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.6, s.385, no:40400; Beyhakî, *Âdâb*, c.I, s.197, no:159; Ruyânî, *Müsned*, c.III, s.193, no:1031; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.165, no:13097; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IX, s.200, no:8976; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.293, no:35686; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.370, no:944; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.141, no:678; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.295, no:2698; *Câmiü'l-Ehadîs*, c.XXII, s.108, no:24434.

Ülfet ve ünsiyet mü'minin şîârıdır. Yâni, mü'min tatlıdır, sevimlidir; yanında gezersen memnun kalırsın arkadaşlığından.

Yolculuk yaparsan tadı damağında kalır, yine beraber olsak filan diye istersin yâni. Mü'minin hali budur.

Ama bu beraberlik, bu ahbaplık, Allah'la ahbaplık olursa; yâni kulla Rabbi arasında olursa... İki kul arasında değil de Allah'la kulu arasında olursa, işte bu *el-ünsü bi'llâh'tır*; yâni Allah'la ünsiyet etmektir.

(Min safâi'l-kalbi mea'llâh) "Allah'a karşı kalbin temizliğinden olur." Herkes o nimete nâil olamaz. Herkes Allah'la –ahbaplık diyelim korka korka, çekine çekine– herkes Allah'la ahbaplık nimetine sahip olamaz, nâil olamaz. Kim sahip olur, o nasıl hasıl olur? (Min safâi'l-kalbi mea'llâh) Allah'a karşı kalbi sâfîyse, kalbinde safvet varsa, temizlik varsa, Allah o zaman onunla ünsiyet eder. Ona Allah'la ünsiyet etmek nimeti nasib olur. O kapı açılır kalbi temizse.

Bunu çok güzel bir şiir halinde söylemiş Niyâzi-i Mısrî rahmetu'llâhi aleyh; o da bizim hoşumuza gidiyor. Belki bir başka şairin [Şemseddîn-i Sivâsî Hazretleri'nin] sözü. Diyor ki:

*Sür çıkar ağyârı dilden, tâ tecellî ede Hak;
Pâdişah konmaz sarâya, hâne ma'mur olmadan.*³

*Ağyârı, gayrılarını, yabancıları mâsivâyı...
Dil, gönül demek Farsçada. Gönlünden
mâsivallahı çıkart! Gönlünden yabancıları sil,
süpür, temizle at! Gönlünde başkası olmasın.
Gönlündeki yabancıları, ağyârı at!.. Tâ ki Hak
Teâlâ gönlüne tecelli etsin. Hak Teâlâ'nın senin
gönlüne tecellî etmesini istiyorsan, ağyârı
kalbinden çıkart!..*

*Ağyâr nedir?.. Yâni Allah'tan gayrı şeylerdir.
Mâsivâ nedir?.. İşindir, mevkiidir, makamındır,
hırsındır, parandır, dükkânındır, hedeflerindir,
dünyevî düşüncelerindir...*

³ Şiirin tamamı:

Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dâr olmadan

Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pürnûr olmadan

Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ede Hakk

Pâdişâh konmaz saraya, hâne mamûr olmadan

Hakk cemalin Kâbe'sini kıldı âşıklar tavaf

Yerde Kâbe, gökyüzünde Beyt-i ma'mûr olmadan

Sen müyesser eyle Yâ Rab bizlere beyt'in tavâf

İlmin ile âmil eyle vâde tekmil olmadan

Mest olanların kelâmı kendiden gelmez veli

Ya niçin söyler ene'l-Hak, kişi Mansûr olmadan.

Bunlara bağlıyken gönlün, Allah tecellî etmiyor. Onları çıkarttığı zaman, kalbin sâfî olduğu zaman, safvet kesbettiği zaman Allah-u Teâlâ tecellî ediyor.

Kalbi aynaya benzetmişler. Aynanın üstü toz, toprak, kir, boyalar fışkırmış, sabunlar sıçramış filân... Bakıyorsun, yüzünü göremiyorsun. Kirlenmiş aynanın yüzü. Ne yaparsın?.. Eline bir ıslak bez alırsın, aynayı bir güzel silersin. Olmadı; hoh hoh hohlarsın, kağıtla perdahlarsın. Olmazsa, camsil fışkırtırsın, daha başka şeyler filan... Haa, ayna silindi mi, o zaman tecellîyi görürsün, yâni kendi görüntünü seyredersin.

Şimdi gönlü de aynaya benzetmişler. Gönülde böyle kir, pas, ağyâr olduğu zaman, bakıyorsun, o ayineden Rabbü'l-âlemîn'in tecellîsini göremiyorsun. Neden?.. Ayna pis, ayna göstermiyor.

Yâni şoför olduğunu düşün, dıştaki ayna çamurlanmış, kirlenmiş; arkayı göremiyorsun.

Mest olup meydana geldim ta ezelden ta ebed

İçmişem aşkın şarabın âb-ı engûr olmadan

“Mûtû kable en temûtû” sırrına mazhar olan

Haşr-ü neşri bunda gördü nefha-i sûr olmadan

Âşkın çok derdi amma sırrın izhâr eylemez

Söylemesi terk-i edeb çünkü destûr olmadan

Bir acaîb derde düşmüş tutuşur Şemsî müdâm

Hakk'a makbûl olmak ister, halka menfûr olmadan.

Geri geri gideceksin, arkandan küt diye ses geliyor.

“—Hay Allah, duvara çarptım!”

“—E aynaya baksaydın!..”

Ayna kirli, arkası görünmüyor. Yâni ayna kirli oldu mu, göremiyor insan. Temizlediğin zaman, görüyor.

Ağyâr; Allah'tan gayrı, insanın gönlünü bağladığı fânî hedefler. Yalan, yanlış... Küçükken insan elma şekeri ister, horoz şekeri ister, kağıt helvası ister, çikolata ister... vs. Bir zaman böyle gider. Buluş çağına geldiği zaman, evlenmek ister. Evlendikten sonra, çoluk çocuk ister. Çocuk sahibi olduktan sonra, kiradan kurtulmak ister, ev bark sahibi olmak ister, biraz iyi para kazanmak ister. Para kazandığı zaman;

“—Yahu, ömrü bu kadar geçirdik, bu kadar bilgiler elde ettik, bir başkan olsak, reis olsak...” filan diye, bu sefer başkanlık ister, başkalarının üstüne çıkmayı ister.

“—Hadi peki, sana da şurayı verdik, burayı verdik, sen de şurada bir baş ol!” diye bir riyaset versen, bu sefer hepsinin tepesine çıkmak ister. Öteki reislere de tahammül edemez, hepsinin üstüne çıkmak ister. Tek olmak ister, herkes kendisine itaat etsin ister, diktatör olmak ister yâni.

İnsanın böyle çeşitli arzuları, ömrünün evvelinden, çocukluğundan, ihtiyarlığına kadar devam eder. Bir gün pattadak ecel gelir, mühlet biter, ahirete göçer insan...

Bunlar yanlış şeyler. İnsan asıl ahireti düşünecek, Allah'ın rızasını düşünecek, Allah'ın sevdiği kul olmağa çalışacak, gönlünde öteki fâni hedeflere, yanlış isteklere yer vermeyecek. Çıkaracak o ağyârı...

Sür çıkar ağyâr-ı dilden, tâ tecellî ede Hak;

Pâdişah konmaz sarâyâ, hâne ma'mûr olmadan.

Şimdi senin bu gönlün pis, dağınık, kırık, dökük, yırtık, çamurlu, isli, paslı, pis kokulu... Şimdi buraya Hak tecelli etmez. Padişah yolculuk yaparken, bir yere misafir olacağı zaman, lâlettayin bir izbeye, harabeye konmaz. Ma'mur bir yere, eşrafın konağına, temiz, pâk bir yere gelir. Onun için sen de padişahlar padişahı, Rabbü'l-âlemîn, Mâlikü'l-mülk olan Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin gönlüne tecellîsini istiyorsan, gönlünü o tecellîye hazırlaman lâzım; temizlemen lâzım, pâk eylemen lâzım!..

Sür çıkar ağyâr-ı dilden, tâ tecellî ede Hak.

Pâdişah konmaz sarâyâ, hâne ma'mûr olmadan.

Bu belki Şemseddin-i Sivâsi Hazretleri'nin şiiri olacak. Halvetî büyüklerinden Şemseddin-i Sivâsî Hazretleri'nin şiirinden bir parça olabilir.

Şimdi, Allah'la ünsiyet ne zaman, nasib olurmuş, hangi kullara nasib olurmuş?.. Kalbi sâfî kullara nasib olurmuş. Kalbin Allah'a karşı sâfîliğinden, saffetinden sonra o lütuf nasib olurmuş insana... Yâni, bizim o söylediğimiz şiirdeki gibi. Burası temiz olacak ki Allah'ın tecellîleri ersin.

(*Ve't-teferrüdü bi'llâh*) “Allah ile tek kalmak, baş başa kalmak; yâni, mahrem, halvet, tek başına, onunla beraber olmak. Divanına, huzuruna kabul olmak, onunla teke tek, baş başa kalmak...” Bu nasıl olur? (*El-inkıtâu min külli şey'in siva'llâh*) “Allah'tan başka her şeyden kesilmekle olur.”

Dur, geleceğim senin yanına da; misafir var, onunla bir konuşayım da... Şu işimi bir bitireyim de... Telefon geldi, onu dinleyeyim de, bilmem ne... O zaman gelemezsin işte. Bu alâkalar varken, o tarafa gelemezsin. O bir olmak, beraber olmağa...

Niyâzî-i Mısrî'nin bir mısraı:

Varıp bir ile bir olmak, ne güzeldir, ne güzeldir. ⁴

Bir olan Allah... “Varıp bir ile bir olmak” yâni fenâ fillâhı, Allah'a kavuşmayı, vuslatı kastediyor: *Varıp bir ile bir olmak, ne güzeldir, ne güzeldir.*

Güzeldir ama, bu tarafta bağın varken gidemiyorsun. Dur şu bitsin de öyle, dur bu bitsin de öyle... E gidemezsin işte o zaman. Varıp bir ile bir olamazsın.

Onun için diyor ki burada Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri: (*El- inkıtâu min külli şey'in siva'llâh*) “Allah'tan gayrı her şeyden kesilirse olur. O birlik, bir ile birlik, o kesilmeden sonra olur.” Varken olmaz.

⁴ Şiirin tamamı: (Niyâzî-i Mısrî Divanı, Şiir: 61)

Gönlünde bin bir türlü alâka seni dünyaya bağlamış, o tarafa, bir ile bir olmağa gidemiyorsun. Alâkaları kesmek lâzım!..

“—E ne olacak? Yâni Hocam, yaşamayalım mı dünyada? Hiç iş yapmayalım mı, dükkan açmayalım mı, evlenmeyelim mi?.. Ne demek yâni bu?..”

Peygamber SAS Efendimiz nasıl yaşadıysa, öyle yaşayacaksınız!

Peygamber Efendimiz evlendi mi? Evlendi.
Peygamber Efendimiz ticaret yaptı mı? Yaptı.
Peygamber SAS sulh yaptı mı?.. Yaptı.
Peygamber SAS Efendimiz savaş yaptı mı?.. Yaptı.

Peygamber SAS çarşıya pazara çıktı mı? Çıktı.
Peygamber SAS çarşıda esnafı kontrol etti mi? Etti.

*Ey Allah'ım, seni sevmek ne güzeldir, ne güzeldir!
Yolunda baş ü can vermek, ne güzeldir, ne güzeldir!*

*Şol ism-i zâtını sürmek, visâlin gülünü dermek,
Cemâl-i pâk'ini görmek, ne güzeldir, ne güzeldir!*

*Sürüp dergâhına yüzler, döküp yaşı yere gözler,
Bir olsa gece gündüzler, ne güzeldir, ne güzeldir!*

*Visâlin derdine düşmek, yanup aşk oduna pişmek,
Sonunda sana erişmek, ne güzeldir, ne güzeldir!*

*Niyâzî yârini bulmak, yanında eğlenip kalmak,
Varıp bir ile bir olmak, ne güzeldir, ne güzeldir!*

(Mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün)

Peygamber SAS devleti idare etti mi? Etti. Peygamber SAS öbür devletlerin başkanlarına mektup yazdı mı? Yazdı...

Hüner, bu işleri yapmamak değil. Bu işleri yapmazsan, o zaman Peygamber Efendimiz'in yolunda gitmemiş olursun. Peygamber Efendimiz bize nümûne insan olarak gönderildi, model olarak gönderildi. Peygamber Efendimiz niçin gönderildi? Biz bir müşahhas, nümûne görelim,

“—Yâ Rabbi! Sen bizim nasıl olmamızı diliyorsun, istiyorsun, emrediyorsun, ferman buyuruyorsun? Nasıl istiyorsan öyle olalım.”

“—İşte şöyle olun, ey kullarım Muhammed-i Mustafâ'm gibi olun. Bak, işte bu, işte onun gibi olun.”

Onun için, Peygamber Efendimiz'in hayatı bizim için şâhâne bir örnektir. Hem de öyle bir örnek ki hayatının gizli tarafı yok. Mübarek Peygamberimizin evlilik mahremiyetlerini bile biliyoruz. Rivâyet etmiş, Hazret-i Aişe-i Sıddîka Validemiz rivâyet etmiş, ötekiler rivâyet etmiş... Evliliğin nasıl olduğunu, nikâhın nasıl olduğunu, düğünün nasıl olduğunu; kalkmasının, yatmasının, gece ibadetinin nasıl olduğunu, nasıl sabahlara kadar gözyaşı döküp ağladığını, ayaklarının şiştiğini; ibadet edeceği zaman bile zevcesine gelip:

“—Bu akşam bana müsaade eder misin Rabbime ibadet edeyim?” diye zevcesinden izin aldığını, her şeyini biliyoruz.

Öyle bir örnek ki hiç bir gizli tarafı yok. Bütün cepheleri gözümüzün önünde... Ne mutlu bize ki böyle bir örneğe sahibiz. Onun için onun gibi olacağız.

Demek ki, hayatın faaliyetlerinden çekilmek değilmiş iyi müslümanlık... Hayatın faaliyetleri içinde, Allah'tan gönlünü ayırmamakmış. Hayatî faaliyetler olacak, ama hepsi güzel tarzda olacak, İslâmî tarzda olacak; gönül de sadece Allah'a bağlı olacak. Dükkânda değil, mevkîde, makamda değil, parada, keyifte, eğlencede değil, gönlü Allah'ta... Her yaptığı işi Allah için yapıyor.

Siyaseti bırakabilir miyiz? Bırakamayız. Çünkü Peygamber SAS Efendimiz bırakmamış. Çünkü toplumun bir ihtiyacı, bir parçası...

Ticareti bırakabilir miyiz? Bırakamayız. Çünkü ticaret de bir hizmet. Malı celbediyor, sonra gidiyorsun, bakkaldan alıyorsun. Ya getirmese?.. Erzincan'dan gidip tulum peynirini sen mi alacaksın? Kayseri'den pastırmayı sen mi getireceksin? Buğdayı Çankırı'dan sen mi celb edeceksin?.. Allah râzı olsun ki yapıyor. Hepsi lâzım.

Hepsi lâzım ama hepsinde Allah'ın rızasına uygun hareket etmek lâzım! O tarzda yaparsan;

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

(النور: ٣٧)

(Ricâlün lâ tülhîhim ticâretün ve lâ bey'un an zikri'llâh) (Nûr, 24/37) diye bildirilen, alışverişin Allah'ı zikretmekten alıkoymadığı insan durumuna gelirsin! Ayetin methettiği insan durumuna gelirsin. Yoksa İslâm, bunlardan kesilmek, vazgeçmek demek değildir.

Burada da o söyleniyor. Yâni, Allah'tan gayrı her şeyden alâkasını kesecek. Keserse, o zaman Allah'la bir olabilir. Varıp bir ile bir olmak o zaman olur ama, bu zât-ı muhteremlerin hayatlarını incelediğimiz zaman görüyoruz ki, hepsinin bir mesleği var... Kimisi kasaptır, kimisi manifaturacıdır, kimisi kumaşçıdır, kimisi demircidir, hattattır, attârdır... Hep bunlar meslek ismi. Kasaptır, bezzazdır hepsi... Neden?.. Ticaret de sevap olduğundan. Ticaret de sevap... Hüner, işte onları yaparken Allah'ın kulu olmak...

Camide ibadet kolaydır. Ramazan'da, i'tikâfta ibadet kolaydır, tatlıdır, zevklidir. Halvette kırk gün ibadet etmek güzeldir. Gel bakalım aslanım, Mahmutpaşa'da da bir müslümanlığını görelim senin!.. Bayezit Meydanı'nda da müslümanlığını bir görelim!.. Taksim Meydanı'nda da müslümanlığını bir görelim. Hadi bakalım Adalar'a gidebiliyor musun?.. Kadıköy'ü geçebiliyor musun?.. Moda'dan şöyle bir dolaş bakalım, o zaman görelim müslümanlığını...

Camiden çıkar çıkmaz müslümanlık bitti. Olmaz! Ramazan'dan çıkar çıkmaz müslümanlık bitti. Olmaz! Müslümanlık, hayatın boyunca, senin yaşadığın, nefes aldığın her zamanda senin olan bir şey, seninle beraber olması gereken bir şey...

Onun için, hayatını yaşarken İslâmca yaşamaya çalışacaksın. Gaye bu. Yoksa, hayâtî faaliyetlerden kesilmek değil bu zât-ı muhteremlerin tarifleri... Yâni bize dağda çadır kurmak veya bir mağarada yaşamak tarifi yapmıyor. Zaten orada o alâkalar yoktur ki... Zaten mağaranın içinde hiç bir şey yoktur. Kimse gelmez senin yanına.

Alâka cemiyetin içinde var. Alâkanı cemiyetin içindeyken keseceksin. Cemiyetin içinde, onlarla alâkalarını kesmiş, sadece Allah'a bağlanmış olarak yaşamayı öğrenirsen, işte dervişlik bu, işte hüner bu... İşte izzet burada... İşte Allah'la halvet ve dostluk ve ünsiyet o zaman oluyor.

d. Allah'ın Azameti ve Tevâzu

سَمِعْتُ سَعِيدِ بْنِ عُثْمَانَ الْخَيَّاطِ يَقُولُ سَمِعْتُ ذَا
النُّونِ يَقُولُ مَنْ أَرَادَ التَّوَاضِعَ فَلْيُوجِّهْ نَفْسَهُ إِلَى
عِظْمَةِ اللَّهِ فَإِنَّهَا تَذُوبُ وَتَصْفُوُ وَ مَنْ نَظَرَ إِلَى
سُلْطَانِ اللَّهِ ذَهَبَ سُلْطَانِ نَفْسِهِ لِأَنَّ النَّفْسَ كُلَّهَا
فَقِيرَةٌ عِنْدَ هَيْبَتِهِ

TS. 20/9 (Semi'tü saîde'bne usmâne'l-hayyât) Bu da terziymiş bak bu mübârek de, râvîsi. (Yekülü semi'tü ze'n-nûn yekül) Bu zât-ı muhterem Zünnûn-ı Mısrî'nin şöyle dediğini işittim diye naklediyor. Bizim müellifimiz de

her şeyi senetli, isbatlı, belgeli anlattığı için kimden işittiğini sıralıyor, isimlerin hepsini saymış, yeri belli:

(*Men erâde't-tavâdûa felyüveccih nefsehû ilâ azameti'llâhi, feinnehâ tezûbü ve tasfû; ve men nazara ilâ sultâni'llâh, zehebe sultânü nefsihî; li-enne'n-nüfûse küllehâ fakîretün inde heybetihî.*)

Tevazû dinimizde methediliyor, Efendimiz tavsiye ediyor: “Mütevâzî olun; mütekebbir olursanız Allah sevmez, indirir aşağıya sizi, cezalandırır.” buyuruyor. “Kalbinde kibir olanı cennete sokmayacak, mütevazî olmak şart.” diye biliyoruz.

Nasıl olacağız? Mütevazî olmayı nasıl sağlayacağız?

“—Ben mütevazî olmak istiyorum ama ünvanım var, param var, mevkiim var, itibarım var, çevrem var, kavmim, kabilem var... Ben şimdi nasıl mütevazî olabilirim? Bir sürü kışkırtıcı şey var. Arkadaşların alkışları var, poh pohlamalar var... vs. Şimdi ben nasıl mütevazî olabilirim?”

Çaresini söylüyor onun. Şimdi meselâ insan alimse, alimliğinden gurur gelir:

“—Ben çok alimim, var mı benim gibisi?..” diyor.

Zenginse, zenginliğinden kibir gurur gelir. Mercedes arabası varsa, Mercedesinden gurur gelir:

“—Benim arabayı geçmeğe çalışıyor, şu takaya bak!” der. “Beni sollamağa kalkıyor, olur mu

öyle! Bir gazlayayım da görsün bakalım, benim gibi 220 gidebilir mi?” der.

Neden?.. Böyle bir şey oldu mu teper insanı içinden. Ya parası teper, ya mevkii teper... Yâni, sen onu aptal yerine koysan, kaç tane üniversite bitirdiğini söyler. Biraz hakaret edecek olsan, ne gibi ünvanları, mevkîleri olduğunu sıralar. Biraz bir başka yönden, tepeden bakar gibi yapsan hemen diklenir, aralar bozulur filan... Yâni kolay değil mütevazı olmak. Nasıl mütevazı olacak?..

Bir kabilenin ağasının oğluyca, muhakkak ki ağanın hizmetindeki bir hizmetçinin oğlundan farklı olur. Bu ağa çocuğu, yürüyüşünden farklıdır. Bu ağa çocuğu, ötekisi de fukaracık, onun hizmetçisinin, kâhyâsının çocuğu. Fark edilir derhal... Kâhyânın çocuğu yaparsa, kabahat olur; ağanın çocuğu yaparsa, herkes gözünü yumar, görmez. Neden?.. O ağanın çocuğu.

Adamın cebinde para olduğu zaman yürüyüşü başka türlü olur; parası olmadığı zaman başka olur. Kabahatli olduğu zaman, gelişi başka türlü olur; haklı olduğu zaman, gelişi başka türlü olur. Senden özür dileyeceği zaman başka türlü gelir; senden hakkını almak için, yakana yapışmak için gelirken adım atışı, yere basışı başka türlü olur.

Demek ki, insan kendisinde olan bir şeylerin tesiri altında kalıyor, kurtulması kolay olmuyor. Allah'ın sevdiği huy mütevazı olmak... Ama nasıl mütevazı olacağız? Paramız var, tahsilimiz var, yüksek tahsilliyiz, ilmimiz var, çevremiz var filan... Nasıl olacağız?..

Nasıl mütevâzî olacağız, tedavisi, çaresi:

(Men erâde't-tevâdua fe'lyüveccih nefsehû ilâ azameti'llâh) "Tevâzûyu elde etmek isteyen kimse, nefsinin Allah'ın azametine tevcih etsin, yöneltsin! Allah'ın azametine sevk etsin!"

'—Ey nefsim! Allah'ın azametini, yüceliğini düşün, yüceliğini gözle!' diye Allah'ın azametine, nefsinin, kendisini yöneltsin.

(Feinnehâ tezûbü ve tasfû) Böyle yaptığı zaman, Allah'ın azametini düşündüğü zaman nefsi erir ve sâfîleşir, kibir kalmaz."

Tabii, Allah'ın azameti, büyüklüğü iki türdür. Bir maddî büyüklük vardır. İşte bu ağaç öteki ağaçtan daha büyüktür. Bu fidan, bu koca çınar ağacı... Bu ev, apartman, bu kulübe... Yâni maddî büyüklük. Bu adam çocuk; bu adam koca pehlivan, bir doksan boyunda, levent gibi kimse filan... Bir maddî büyüklük var, bir de mânevî büyüklük var.

İmâm-ı Âzam Hazretleri ufak tefekmiş. Ebû Yûsuf Hazretleriyle İmâm Muhammed, ikisi de uzun boyluymuş. İki talebe, onlar uzun boylu, İmâm-ı Âzam da ufacık tefecikmiş, nahif kimseymiş.

إِمَامُنَا كَالنُّونِ لَنَا إِنْ لَمْ يَكُنْ يَكُونُ لَا

(İmâmünâ ke'n-nûnü lenâ) diyor. Yâni lenâ yazıldığı zaman lâm, nun, ondan sonra elif... Lâm uzun, nun ortada küçük bir diş, ondan sonra elif gelecek. İki tane uzun, ortada

şöyle bir kısa harf... “Bizim imamımız, lenâ kelimesinin nûnu gibi.” diyor her yönden.

(In lem yekün, yekûnü lâ) “Eğer o olmasa, lâ oluruz.” diyor. Yâni aradan nun’u çekince, lâm’dan sonra elif gelir, geride lâ kalır. Yâni, “İmamımız bizim aramızda, boyu kısa ama, nun’umuz gibidir. O nun olmazsa, biz yok oluruz.” diyor, sıfır oluruz demek istiyor, tevazû göstermişler. Yâni boy büyüklüğü başka, üstadlık, mânevî büyüklük başka. İmâm-ı Âzam ufak tefekmiş ama, talebelerinden daha büyük. Kullar arasında bu böyle...

Allah’ın bir azameti var, kibriyâsı var, ulüvv-u cenâbı var. Tabii Allah-u Teâlâ her yönden, hiç bir bildiğimiz varlıkla mukayese edilmeyecek kadar hepsinden fâiktir, hepsinden yücedir, hepsinden büyüktür. Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin büyüklüğünü anlamak için, Allah’ın azametine dair bir kanaat sahibi olmak için: Yıldızlı havada çıkıverin dışarıya!.. Berrak bir havada, rüzgâr, estiği zaman bulutları çekip götürüyor. Berrak bir hava, yıldızlar pırıl pırıl... Gökyüzüne bakıyorsunuz, yaz gününde deniz kenarında filan... Yıldızları elinizi uzatsanız tutacaktıysınız filan gibi...

Allah Allah!.. Şu esrarlı kâinât, şu uçsuz bucaksız gökyüzü... En yakın yıldız milyonlarca yıl mesafede... En yakın yıldız, bizim Güneş’e olan uzaklığımızdan ne kadar daha uzakta... Bu kâinâtın dibi yok, astarı yok. Milyonlarca senede ışığı bu tarafa doğru gelmekte olup da, milyonlarca senede gelen yıldızlar var. Daha ışığı gelmemiş yıldızlar var onun ötesinde. Işığı

şimdi gelmiş de, kendisi yok olmuş, ama ışığı yeni geldiği için biz onu var gibi görüyoruz, öyle haller var. Uçsuz bucaksız bir kâinât...

Haaa, Allah'ın bu kâinâtını gördüğün zaman, düşündüğün zaman, Allah'ın büyüklüğünden birazcık bir şeyler hissetmeğe başlar. Şu yüce kâinâtın ucsuz, bucaksız kâinâtın yaradanı Rabbü'l-alemîn. O zaman kendinin zerre gibi, nokta gibi olduğunu anlarsın. Nefsini, Allah'ın azametini düşünmeğe sevkettin mi, tevcih ettiğin zaman, o zaman nefsin erir, sâfîleşir.

Tabii, demir cevherini yüksek fırına atıyorlar; içindeki öteki şeyler gidiyor, sâfî demir kalıyor. Madenler eridi mi, öteki şeylerden ayrılır, sâfîleşir.

Nefis Allah'ın azametine müteveccih oldu mu, o zaman erir, hiçliğini anlar, artık nefsâniyet yapacak, kibir yapacak, gurur yapacak bir hali kalmaz. Allah'ın büyüklüğü karşısında, kudreti karşısında, cezası karşısında, intikamı karşısında, lütfu karşısında, ihsânı karşısında, emri karşısında, yüce kulları karşısında erir, hiçliğini anlar. Tamam, tevâzu gelir, kibir gider.

“Allah'ın azametine teveccüh ettir. Nefsin o zaman ölür ve sâfîleşir. *(Ve men nazara ilâ sultâni'llâh) Allah'ın saltanatına bakan, Allah'ın gücüne, kuvvetine, saltanatına bakan, müşahede eden kimsenin, (zehebe sultânü nefsihî) kendi nefsinin saltanatı gider. Allah'ın o azameti karşısında, insanın nefsinin kendisine hakimiyeti kalmaz. Nefsi küçülür, yok olur gider. (Lienne'n-nüfûse küllehâ fakîretün*

inde heybetihî) Çünkü bütün nefisler, Allah'ın heybeti karşısında sıfırdır ve muhtaçtır. Bilirler, halini anlarlar. Nefis ne kadar ben ben dese de, ne kadar nefsâniyeti kavî de olsa, Allah'ın azameti karşısında ona muhtaçlığını anladığı zaman, ona muhtaç olduğunu anlayınca hizaya gelir.” diyor.

Demek ki, tevâzûyu elde etmenin yolu Allah'ı düşünmek, Allah'ın azametini düşündürmektir. O zaman kendi hiçliğimizi anlayacağız. Allah'ın milyarlarca kulu var, milyarlarca âlemi var, milyarlarca dünyası var... Milyonlarca nesil geçmiş, milyonlarca sevgili kul geçmiş. Bu aşırda da kim bilir, bizim bilmediğimiz her bakımdan bizden üstün nice insanlar var?.. *(Ve amelûhâ eksere min mâ amelûhâ) Yâni, bizden önce nice kavimler geçmiş, ne büyük eserler, muazzam eserler ortaya koymuşlar. Ne kadar kesme taşlardan, koca koca, iki adam boyundaki taşları üst üste koyarak altmış metre, yetmiş metre yüksekliğinde kemerler, koca koca abideler bırakmışlar. Bizden çok, dünyayı mamur kılmışlar.*

Bilmem Krezüs'ün hazineleri kayıp, onu bulmağa çalışıyor millet, şu kadar zenginmiş, bu kadar zenginmiş filan... Bizden fazla zenginler var.

Firavun'un piramidinin yüksekliği 150 metre. Beyazıt Kulesinin ikisi kadar yükseklikte, böyle taş yığmış adam. Yâni, Beyazıt Kulesinin kendisi kadar değil de, iki tane Beyazıt Kulesi kadar yüksek yere, o kadar kesme taşları yığa

yığa, iki Beyazıt Kulesi yüksekliğinde piramit yapmış Firavun. Yâni o kadar taşın oraya yığılması için, o kadar taş kesilecek, taşınacak, yerleştirilecek... Yâni, Firavunluğun ne kadar zalim birisi olduğunu gösteren bir eser yâni. 150 metre Keops'un piramidi, üç metresi rüzgârdan açılmış, 147 metre kalmış. 147 metre boyunda kesme taş yığılı. Ne para yeter, ne güç yeter, ne kamyon dayanır, ne vinç dayanır... İki Beyazıt Kulesi yüksekliğinde...

Bizden başka nice zenginler geçmiş, bizden daha kuvvetli nice insanlar geçmiş. Bizden daha saltanatlı nice insanlar geçmiş, bizden daha alim nice insanlar geçmiş. Bizden daha pehlivan nice rekortmenler geçmiş, Koca Yusufklar geçmiş, Herküller geçmiş, Amr ibn-i Mâlik gibi herifler geçmiş, nice demir bıçaklı pehlivanlar gelmiş geçmiş... E biz neyiz? Yâni, mahşer gününde böyle yan yana dizildiğimiz zaman, bizim onların yanında ne kıymetimiz var?.. Kim bize bakar? Hiçiz, sıfırız biz.

İnsan o zaman, Allah'ın böyle mahlûkatını düşündüğü zaman, âsârını düşündüğü zaman, kâinâtı düşündüğü zaman, Allah'ın azametini düşünmeğe nefsi sevk ettiği zaman, hizaya gelir nefsi... Kibirli bir hali kalmaz.

Alimim diyemez, kendisinden alim var. Zenginim diyemez, Karun kendisinden daha zengindi. Allah indinde kıymetliyim diyemez, peygamberler geçmiş, büyük evliyâullah geçmiş... Hiç bir şey diyemez. O zaman haddini bilir yâni, hizaya gelir.

e. Sarhoşun Tedavisi

قَالَ وَسَمِعْتُ سَعِيدَ بْنِ عُثْمَانَ يَقُولُ سَمِعْتُ ذَا
النُّونِ يَقُولُ لَمْ أَرَ أَجْهَلَ مِنْ طَبِيبٍ يُدَاوِي
سَكْرَانَ فِي وَقْتِ سُكْرِهِ لَنْ يَكُونَ لِسُكْرِهِ
دَوَاءٌ حَتَّى يُفِيقَ فَيُدَاوِيَ بِالتَّوْبَةِ

TS. 20/10 (Semi'tü saîde'bne usmân yekùl)
Deminki râvî, o terzi dediğimiz, Zünnûn-ı Mısrî
Hazretleri'nin şöyle dediğini işittim buyuruyor
râvî:

(Lem era echele min tabîbin yüdâvî sekrân,
fî vakti sükrihî, len yekûne li-sükrihî devâün
hattâ yufîka feyüdâveye bi't-tevbeh)

Zünnûn-ı Mısrî buyurmuş ki:

“Sarhoşken, sarhoşluğu esnasında, (fî vakti
sükrihî) sarhoşu tedaviye kalkan doktordan
daha cahil insan görmedim.”

Sarhoşken, sarhoşluğu esnasında sarhoş tedavi
edilir mi, laf anlar mı? Sözünden nasihat kabul
eder mi, sarhoş daha. Yâni sarhoşluğu esnasında
onu tedavi etmesi mümkün mü?

“—Bak bu yaptığın yanlıştır, hizaya gel.” filan
herhangi bir şekilde mânevî hastalıkların tedavi
edilmesi, eğri yoldan doğru yola getirmek
mümkün mü?.. Mümkün değil.

“Sarhoşluğu devam ediyorken, sarhoşu düzeltmeğe çalışan bir kimseden daha cahil bir kimse görmedim.” Hele bir sarhoşluğu ayılsın bakalım bir, aklı başına gelsin bir, demek lâzım. Çünkü sarhoşken kulağına laf girmez, girse durmaz, söz söylese sözünün kıymeti olmaz.

(Len yekûne li-sükrihî devâün hattâ yufîka) Yâni “Ayılıncaya kadar hastalığına bir deva, tedavi mümkün değil.” Yâni, “Sen bu hastalığı bırak, içkiyi bırak, yapma bu edepsizlikleri!” filan desen sarhoşa, kıymeti yok. Önce bir ayılsın, ondan sonra (fevidâveye bi’t-tevbeh) o zaman tevbe teklif edilir kendisine:

“—Bırak şu içkiyi, bir daha yapma, içme bu içkiyi, bak çoluk çocuğun zarar görüyor, sıhhatin mahvoluyor, ciğerlerini parçaladın, mideni deldirtiyorsun, bir ayağın çukurda filan...” O zaman anlar, sarhoşken anlamaz.

Tabii bunu niye söylemiş Zünnûn-ı Mısırî Hazretleri?.. Çünkü, bir suçlu insanın ilk önce suçunun suç olduğunu anlaması, ona nedâmet duyması, pişman olması lâzım. Yoksa laf dinlemez demek. Yâni öyle bir insana laf dinletemezsin.

“—Hocam, bizim falanca yakınımıza dua et, ıslah olsun...”

İyi ama, o sarhoşluğuna devam ederken olmaz. O anda mümkün değil. Bir günaha devam ederken tedavi mümkün değil. Önce bir pişmanlık içine düşecek, ondan sonra laf anlayacak, söz dinleyecek. Önce günahı bırakacak, günahına pişman olacak; ondan sonra tedavisi mümkün olur.

f. İhlâs ve Yalnızlık

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ ذَا النُّونَ يَقُولُ لَمْ أَرْ شَيْئًا
أَبْعَثَ لِطَلَبِ الْإِخْلَاصِ مِنَ الْوَحْدَةِ لِأَنَّهُ إِذَا خَلَا
لَمْ يَرَ غَيْرَ اللَّهِ تَعَالَى فَإِذَا لَمْ يَرَ غَيْرَهُ لَمْ يُحَرِّكْهُ إِلَّا
حُكْمَ اللَّهِ وَمَنْ أَحَبَّ الْخَلْوَةَ فَقَدْ تَعَلَّقَ بِعَمُودِ
الْإِخْلَاصِ وَاسْتَمْسَكَ بِرُكْنٍ كَبِيرٍ مِنْ
أَرْكَانِ الصِّدْقِ

TS. 20/11 (Ve bihî kâle: Semi'tü ze'n-nûni yekül) Yine aynı zât-ı muhteremin yoluyla rivâyet gelmiş. Şöyle buyurmuş Zünnûn-ı Mısrî Efendimiz Hazretleri:

(Lem era şey'en eb'ase li-talebi'l-ihlâsi mine'l-vahdeh) "İhlâsı elde etmekte, ihlâslı kul olmak sıfatını kazanmakta, yalnız kalmaktan daha uygun bir çare görmedim."

İhlâs da bizim tasavvufta, yolumuzda, dervişlikte çok önemli bir kavram, bir mefhum. İhlâslı olmamız lâzım. Neden?.. İhlâssız oldu mu, Allah namazı da kabul etmiyor, orucu da kabul etmiyor, hiç bir şeyi kabul etmiyor. İhlâsı ibadetlerin kabul şartı etmiş Allah... Ameller, ibadetler, taatler ihlâslı olursa, kabul ediyor; ihlâslı olmazsa, kabul etmiyor. Sırf Allah rızası için yapılacak, Allah'ın sevgisi, hoşnutluğu kazanılsın diye yapılacak.

Şimdi bu ihlâsı elde etmek de lâzım!..

Görüyorsunuz bu mübarek zâtlar bizim gibi böyle işin dış tarafıyla uğraşmamışlar, kalbi, işi temelinden, kökünden, aslından düzeltmeğe çalışmışlar. “Pınarı başından avlamak” derler bizim taraflarda. Yâni, suyun ilk kaynadığı yeri bulup, suyu oradan almak, bozukluğu oradan düzeltmek gerekiyor.

Şimdi, ihlası elde etmek gibi şeyle uğraşmışlar, tevâzûyu elde etmek gibi şeyle uğraşmışlar. Neden? Mütekebbirin Allah ibadetini kabul etmiyor ki, mütekebbirken istediği kadar ibadet etsin... İhlâssızın ibadetini kabul etmiyor ki, istediği kadar ibadet etsin...

Onun için asıl olan, amel-i kalbî denilen tasavvufî hasletlerdir. Tasavvufun konusuna girmiş olan bu mânevî konulardır. Bunlar üzerinde önemle durmuşlar:

“—Madem ki ihlâs olmadan ibadet kabul edilmiyor, o halde ihlâsı sağlayayım!.. Madem ki, tevâzû olmadı mı Allah insanı yükseltmiyor, yerden yere çalıyor, sevmiyor, cennetine sokmuyor; o halde mütevâzı olayım!” diye onlarla uğraşmışlar.

“İhlâsı elde etmek için de, yalnız kalmaktan daha güzel bir çare görmedim ben.” diyor. Tenhada kalacak, yalnız kalacak.

(Li-ennehû) “Çünkü, (izâ halâ) insan yalnız kaldı mı, (lem yera gayra’llâhi teâlâ) Allah’tan gayrı bir şey görmez. Tek başına, tenhada, karanlık yerde, inzivâda kaldı mı, Allah’tan gayrıyı görmez. Çünkü herkesten ayrıldı, تنها yere geldi. (Feizâ lem yera gayrehû) Allah’tan

başkasını görmeme durumuna geldiği zaman da, (lem yuharrikhu illâ hükmü'llah) onu Allah'ın hükmünden başka bir şey harekete geçirmez. Ancak, Allah'ın hükmü harekete geçirir.”

Allah'ı görünce, Allah'ın her sözünü dinlemeğe başlar. Allah'ı görmek, düşünmek için de tenhaya gelmesi lâzım! Yoksa, kavga, gürültü, itme, kakma, klakson sesi, bağırma, çağırma, şarkı, türkü, plak, video bilmem ne... Bu kadar gürültünün arasında bir şey göremez, duyamaz.

Ama şöyle bir, diyelim ki meselâ Ramazan'da i'tikâfa girdi, caminin bir تنها köşesine çekildi, perdeyi çekti. Cemaat de namazdan sonra gitti, camide kaldı yalnız başına... Çarşafla çevrilmiş bir yerde... Işığı da görmüyor, pencereyi de açmıyor, tek başına kaldı. Haa, o zaman Allah'ı görür. Yâni mânevî bakımdan Allah'tan gayrıyı görmez. Allah'ın huzurunda olduğunu anlar, kulu olduğunu anlar. O zaman kafası çalışmağa başlar, düşünmeğe başlar. O zaman Allah'ın hükmünden gayrı bir şey onu harekete geçirmez. Hep Allah'ın hükmüne göre hareket etme durumuna gelir.

(Ve men ehabbe'l-halvete) “İşte böyle halveti, yalnızlığı seven bir kimse, (fekad tealleka bi-amûdi'l-ihlâs) ihlâsın ana direğine yapışmış demektir. Yâni meseleyi kavramış, işi yakalamış demektir; yalnızlığı seviyorsa... (Ve'stemseke bi-rüknin kebîrin min erkâni's-sıdk) Doğruluğun, hakikî mürid olmanın ana rükünlerinden bir rükünü kavramış, ona tutunmuş demektir.”

Muhterem kardeşlerim! Şimdi dervişiz filan diyoruz ya, onları seviyoruz. Büyüklerimiz, evliyaullahtır diye hürmet ediyoruz, menâkıbını okuyoruz. Onun için toplandık buraya. Kargacık kurgacık sokakların arasındaki bu binaya geldik; büyüklerimizi sevdiğimizden, bu yolu sevdiğimizden... Şimdi, bu yolda iş neymiş? Tenhada, biraz kendi kendine kalmak; hiç gürültünün, patırtının, kimsenin olmadığı bir yerde kalmak...

Edebiyatçılardan birisi⁵ bir inziva yerini, yeşillik bir yeri methediyor da, diyor ki:

“—Bedbaht, burada kal, bu yeşilliğe gömül, bu havalara karış! Dehrin hay u huyundan sana ne?”

Şimdi, dervişin de birtakım gerçekleri düşünebilmesi için, böyle bir تنها yere çekilmesi lâzım! Fırsat olması lâzım, zaman olması lâzım, şartların gelişmesi lâzım!..

Onun için, Peygamber SAS Efendimiz Hıra Mağarası'na çekilirdi. Onun için çekilirdi Hıra Mağarasına... Günlerce evine gitmezdi, o dağın başında tek başına... Yâni o dağa bilmiyorum çıktı mı arkadaşlar, bana nasib oldu, zar zor çıktım.

Öyle şâhâne bir yer ki... Şöyle bir taş gelmiş kapanmış. İçeriye doğru da ucu kıvrılıp gidiyor, yarık...

⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Bursa'da Muradiye Türbesi hakkında, Yeni Mecmua, Bursa Özel Sayısı.

Böyle bir insanın seccadesini yayıp, namaz kılacağı kadar bir yer... Güneş filân gelmiyor.

Allah'ın sıcağında oraya oturduğu zaman, tabii bir aspiratörle hava çekiliyormuş, üfürülüymüş gibi, o yarığın oradan bu tarafa, Arabistan'ın 45 derece sıcağında, bir latif hava geliyor ki, tadına doyum olmaz. Orası güzel!.. Tam böyle Efendimiz'in seçtiği bir yer.

Efendimiz'in her şeyi güzel! Seçtiği yer de güzellerin güzeli!..

Ondan sonra oradan, taşların arasından zorlayarak, aralıktan geçip bir yere çıkıyorsunuz, şöyle bir somya kadar, bir karyola kadar bir taş var. Düz... Kudretten böyle dümdüz; oraya sanki su terazisi ile terazilenip, dümdüz konulmuş gibi bir taş... Tabii taş, devrilmiş ama tam düz... Oraya çıkıyorsunuz.

Zâten Hıra Mağarası'nın olduğu Hıra Dağı, nasıl bir yer? Mevlevî külâhı gibi sivri bir yer. Hiç bir tarafında başka bir tepe yok, en yüksek bir yer... Bir saatte çıkılıyor, zar zor tırmanılıyor. Orada bütün ova ayağınızın altında... Bütün öteki küçük dağlar ayağınızın altında...

Gece vakti ışıl ışıl yeryüzü, ışıl ışıl gökyüzü, pırıl pırıl yıldızlar parılıyor. Bir latif hava esiyor. Şöyle bir geminin güvertesinde gibi orada durduğunuz zaman, püfür püfür esiyor, Arabistan'ın sıcağı filân kalmıyor. Bir letafet ki yâni, mübarek bir mahal...

Oraya durdum, şöyle bir döndüm baktım ki, Kâbe-i Müşerrefe görünen bir yer... Öyle bir yer seçmiş ki Efendimiz, öyle bir yer seçmiş ki... Şimdiki yerden bile baktığın zaman, Kâbe-i Müşerrefe görünüyor.

Evet bir dağın tepesine çıkmış ama, Kâbe gözünün önünde... O kadar güzel bir yer...

Orada geceleyin insan, o yıldızların altında... Senelerce Efendimiz oraya çıkmış, yanına yemeğini getirmişler. Ya kölesi getirmiş, ya Hatice Anamız getirmiş, radiyallahû anhâ... O orada günlerce şâhâne bir ibadet ve halvet, inziva ve tek başına kalma hali yaşamış.

Hani Efendimiz'in yolunun yolcuları? İşte Efendimiz'in hayatı!.. Sonra Ramazan'da, son on günde evi orda olduğu halde evine gitmiyor, mescidde yatıp kalkmağa başlıyor. Tek başına...

Onun öyle mescidde, ayrı bir çadır gibi bir şey kurup da, orada insanlardan da ayrı olarak, kimse görmeyecek bir tarzda ibadet etmesine heveslenince Peygamberimiz'in mübarek zevceleri, onlar da mescidin içine birer çadır kurmuşlar, "Biz de o sevabı kazanalım!" diye. Efendimiz o sene i'tikâfa girmemiş. "Bunlar da sevap mı kazanıyoruz sanıyorlar?" buyurmuş, o sene girmemiş.

Tabii kadının hali başka, erkeğin hali başka... Kadının ibadetinin en makbul olduğu yer, evi. Peygamber Efendimiz vazifeli, mescidde vazifesi var, namaz cemaatle kılınıyor. Kadının hali başka, erkeğin hali başka... O sene Şevval ayında yapmış i'tikâfı. Ramazan'ı geçirmiş yâni.

Ama i'tikâfta da tenhalık var, halvet var, tek başına olmak var. Hıra Mağarası'nda da o var. Sonra Kur'an-ı Kerim'de de Mûsâ AS'ın Tur Dağı'na çıkıp da, kırk gün öyle Allah'u Teâlâ Hazretleri'ne ibadet eyleyip, niyaz eyleyip, münâcaat ettiğini biliyoruz.

Demek ki, “İhlâsı elde etmenin yolu olarak, تنها kalmak, tek başına kalmaktan başka bir çare görmedim. Bunu yaptığı zaman, insan çok sağlam bir şeyi yakalamış olur.” diyor Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri. “Tasavvufun, kâmil olmanın, evliyâ olmanın, hakîkî derviş olmanın ana meselesini yakalamış olur.” diyor. (Ve’stemseke bi-rüknin kebîrin min erkânî’s-sıdk) Sıdk u sadakatin erkânından, rükünlerinden büyük bir rükünü yakalamış olur. Demek ki, başka rükünleri de var ama, yalnızlık önemli...

O bakımdan, “O dehrin hay u huyundan sana ne? Gel bu yeşilliğe, burada tenhada şöyle başını dinle!” dediği gibi yazarın,

insanın da olgun bir insan olmak için, bir mânevî terbiye görmesi lâzım! O mânevî terbiyesi içinde de, bir yerde tenhada sâkin durması lâzım!.. Tefekkürle, zikirle meşgul olması lâzım ki, ondan sonra gönül gözü açılınsın da, Allah’ın sevgili bir kulu olması, sıdk u sadakat sahibi bir aşık-ı sâdık olması mümkün olabilsin.

g. Allah Sevgisinin Alâmeti

Sonuncu sözü de okuyup bitirelim:

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ ذَا النُّونَ يَقُولُ مَنْ عَلَامَاتِ
الْمُحِبِّ لِلَّهِ مُتَابَعَةُ حَبِيبِ اللَّهِ فِي أَخْلَاقِهِ
وَأَفْعَالِهِ وَأَمْرِهِ وَسُنَنِهِ

TS. 21/12 (Ve bihîkâle, semi’tü ze’n-nûn, yekül)
Aynı senedle, aynı ravilerden şöyle söylediğini
işittim buyurmuş o râvi: (Min alâmâti’l-muhibbi

lillâhi mütâbaatü habîbi'llâhi fî ahlâkîhî ve ef'âlihî, ve emrihî, ve sünenihî.)

(Min alâmâti'l-muhibbi lillâhi) “Allah’ı seven kimsenin hakîkten seven bir kimse olduğunun alâmetlerindedir. Yâni, hakîkten aşık-ı sâdık mı, hakîkten seven bir kimse mi; bunun alâmetlerinden birisi de nedir?.. (Mütâbaatü habîbi'llâh) Allah’ın sevgilisi olan o Rasûlüllah’a tabî olmaktır, yolunca gitmektir. Yâni Efendimiz’i örnek alıp onun gibi olmaktır. Burada Rasûlüllah demiyor, Habîbullah diyor. Allah onu sevmiş. Mâdem Allah onu sevmiş, sen de sevgili olmak istiyorsan, sen de ona tabî olcaksın demek gibi bir mânâyı düşünerek böyle söylemiş.

“Allah’ın Habîbine, (fî ahlâkîhî ve ef'âlihî, ve emrihî, ve sünenihî) huylarında, ahlâkında, fiilerinde, emirlerinde ve sünnetinde tam ittibâ etmektir.” Allah’ı sevmenin alâmetlerinden birisi budur işte...

“—Ben Allah’ı seviyorum!”

Seviyorsun ama, sakalı bıyığı tıraşlamışsın, boynuna kravatı takmışsın. Gayrimüslimlerin kültürünü benimsemişsin. Onlardan farklı bir yaşam tarzın yok... Evine masayı, mobilyayı sokmuşsun, çatalı bıçağı masaya yerleştirmişsin. Parmaklarına altın yüzükleri takmışsın. Berbere gidip onlar gibi tıraş oluyorsun. Kıravat, ütü, her şey yerli yerinde, grand tuvalet geziyorsun ortalıkta... Namaz yok, eksik, ibadet yanlış... Müslümanlara merhamet, Allah’ın rızasını kazanmak için çalışmak yok...

Bankaya paranı koymuşsun, fazini yiyorsun. Ticaretinde her türlü muameleyi caiz görüyorsun, yapıyorsun... Allah'ı seviyor musun sen?..

“–Seviyorum!”

Yalancısın sen!.. Allah'ı sevmenin alâmeti, Allah'ın sevgili kuluna sünnetinde, emrinde, fiilerinde, ahlâkında tam uymaktır. Ne dediyse, aynen yapmaktır.

“–Yapamıyorum, yapmıyorum, olmuyor veya yapmayacağım...”

Haa, o zaman hava alırsın! Çünkü Allah, öyle yaşadığı için onu sevdi. Sen onun gibi yaşamazsan, senin Allah tarafından sevilmen mümkün değildir. Hava alırsın, çok pişman olursun, çok cezaya çarpılırsın...

Bakın, Zünnûn-ı Mısrî, ilk devir mutasavvıflarındandır. Bizim bütün tarikat büyüklerimizin kitaplarında bu mânâ bastıra bastıra yazılmıştır.

Bizim Nakşî Tarikatımızın büyükleri de, “İtikadımız Ehl-i sünnet ve'l-cemaat itikadıdır. Sünnet-i seniyyeye ittibâ etmek, bid'atlardan uzak durmak ana prensibimizdir.” diye söylerler.

Bid'atlarla dolu bir tarikattan Allah'a vuslat olur mu?.. Olmaz!.. Haramlara meyilli, yasaklara bulaşmış, bid'atlara karışmış bir tarikattan Allah'a vuslat olmaz! Hokkabazlık olur, merasim olur, aldatmaca olur, kendi kendini oyalama olur; ama bir şey hasıl olmaz.

Yol hangisidir?.. Yol Peygamberimiz'in yoludur. Ondan başka yolların hepsi çıkmaz yoldur. Onun için, Peygamber Efendimiz gibi giyineceksin, Peygamber Efendimiz gibi yaşayacaksın, Peygamber Efendimiz'in ahlâkına sahip olacaksın, Peygamber SAS Efendimiz'in düşüncelerini anlayacaksın... Peygamber Efendimiz'in tavsiyelerini tutacaksın; kıl kadar ondan ayrılmamağa çalışacaksın. O zaman gözünden perdeler kalkar, evliyânın en yükseği olursun.

Peygamber Efendimiz zamanında da böyle insanlar çıkmış, “Biz Allah'ı seviyoruz!” demişler. Hakîkaten de ibadethaneleri filân var; yahudilerin havraları var, hristiyanların kiliseleri var, ruhbanları var...

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ
وَأَحِبَّاؤُهُ

(المائدة: ١٨)

(*Ve kâleti'l-yehûdü ve'n-nasârâ nahnü ebnâu'llâhi ve ehîbbâuhû*) “Yahudiler ve hristiyanlar, ‘Biz Allah'ın evlatlarıyız ve onun dostlarıyız.’ dediler.” (Mâide, 5/18)

Onun için, “Allah Baba” diyor şaşkınlıkla. “Biz Allah'ın evlatlarıyız ve onun sevgilisiyiz. Biz Allah'ı severiz. Bak ibadet ediyoruz; havramız var, kilisemiz var..” diyorlar.

Allah-u Teâlâ Hazretleri de buyuruyor ki:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

(آل عمران: ۳۱)

(Kul in küntüm tuhibbûna'llàhe fe'ttebiünî yuhbibkümu'llàh) [Rasûlüm de ki: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, bana tâbî olun ki, Allah da sizi sevsin!] (Âl-i İmran, 3/31)

Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, Allah'ın size gönderdiği elçisi, Allah'ın emirlerini size tebliğ eden vazifeli Peygamberine tâbî olun!.. Onu reddettiniz mi, Allah'ı reddetmiş olursunuz. Onun sözünü dinlemediniz mi, Allah'ın neyi sevdiğini anlamazsınız; haramlarla, günahlarla vaktinizi geçirirsiniz. Yediğiniz haram, işlediğiniz günah olur.

Sen kilise tutmuşsun, havra yapmışsın, dînî kiske giymişsin, kendine göre bir ibadet yapıyorsun ama, Allah'ın istediği o değil... Allah'ın yolundan ayrı bir yol tutturmuşsun!

Rasûlüllah'ın tavsiyeleri sadece maddi tavsiyeler değil, aynı zamanda mânevî tavsiyeler. Dinini satıp dünya almayacaksınız; Allah'ın ayetlerini az bir baha ile satıp menfaat sağlamayacaksınız! Dünyayı kazanmak için, dini istismar etmek olmaz. Allah'ın emrini tutacak, dobra dobra olacak insan... Allah o zaman sever. Menfaatperestlikle bu iş olmaz.

h. Yakîn ve Allah Korkusu

Sonuncu sözü söylüyoruz:

وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا صَحَّ الْيَقِينُ فِي قَلْبِ صَحَّ
الْخَوْفُ فِيهِ

TS. 21/13 (Ve semi'tühû yekül) Aynı râvîden aynı şekilde duydum ki, şöyle dedi: (İzâ sahha'l-yakînü fi'l-kalbi, sahha'l-havfü fîh) "İnsanın kalbinde yakîn sıhhatli oldu mu, hakîkî oldu mu, tamam oldu mu, sahih oldu mu; o zaman havfullah da hakîki olur içinde..."

"—Ben Allah'tan korkuyorum..."

Palavrayı bırak, kimseyi kandırmağa kalkma!.. Allah'tan korksaydın, günahlardan kesilirdin.

İnsanın kalbinde yakîn sahih oldu mu, sağlam oldu mu, eksiksiz, kusursuz, tam oldu mu; o zaman korkması da tam olur.

Yakîn ne demek?.. Türkçede bir kelime var: Yakın... O kelime değil. Arapçada yakîn; şeksiz, şüphesiz inanç demek.

Katıksız, içinde bir leke, bir karışık, bir kusur, bir noksan olmayan tam inanç...

"—Ben o adamı yakînen tanıyorum."

"—Yakînen biliyorum ki, bu böyledir."

"—Bu işi onun yaptığını yakînen biliyorum."

Ne demek?.. Yâni, "Hiç şeksiz, şüphesiz bir inancım var, onun öyle olduğunu biliyorum." demek. Yakından mânâsına değil yâni, şeksiz inanç mânâsına.

İnsanın kalbinde şeksiz şüphesiz Allah inancı yerleşti mi, Allah korkusu da belirir. Allah'tan korkmağa başlar. Neden korkar?.. İlerideki sözlerde gelecek neden korktuğu. Kimisi Allah'ın cezasına uğramaktan korkar, kimisi Allah'a karşı nezaketsizlik etmekten korkar. Cezasından değil... "Allah'ın o kadar üzerimde lütfu var, ben ona karşı nasıl günah işlerim!" der.

O mânâda da sözü gelecek önümüzdeki haftalarda ama, dayanamayıp şimdiden söyleyeyim:

"—Allah her şeyi mübah kılsaydı, 'Her şey caiz, ne istersen yap kulum!' dese, gene nezaketlerinden Allah'a asi olmazlardı bu Allah'ın sevgili kulları." diyor.

O bakımdan kimisi Allah'tan cezaya uğrayacağım diye korkar, kimisi gözden düşeceğim diye korkar, kimisi de mekâna, makama uygun âdâbı yerine getiremem diye korkar. İnceliğin, edebin dereceleri var.

Allah bizi o edeblere sahib kullarından eylesin... İki cihanda aziz ve bahtiyar eylesin... Cennetle, cemâliyle müşerref eylesin cümlemizi...

Yâni dervişlikten, tasavvuftan yana sevgimiz var, muhabbetimiz var, bu yolla ilgimiz var; Allah bizim kalbimizde imanımızı, tasavvufî hasletlerin haslarını, hakîkîlerini kuvvetli eylesin, tam eylesin... Sevdiği kul olmayı nasib eylesin...

Bundan sonraki bölümde, 21. sayfadan 22. sayfaya kadar, şöyle bir şiir söylerdi diye bir bölüm geliyor. Dokuz beyitlik bir şiir var. Bu şiiri severmiş, söylermiş hep Zünnûn Hazretleri. Şimdi içinizde Arapça bilen kardeşler var. İçimden geldi ki: Bu şiiri okuyun, bu şiiri Türkçe bir şiir haline getirebilecekmisiniz bakalım? Bunu Türkçe şiir haline getirmeğe çalışın!..

Hocamız Rh.A, ben kardeşinize emretmişti. “Bu Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri’nin kasidesini Türkçeye çevir!” diye. Hani,

*Cüd bi-lütfike yâ ilâhi men lehû zâdün kalîl,
Müflisün bi’s-sıdkı ye’tî inde bâbike yâ celîl!*

diye başlayan Arapça şiiri. Ben de oturdum, Allah nasib etti, aynı vezinle, aynı kafiye ile tercüme ettim, getirdim. Sonra bizim bazı kitaplarda da basıldı.⁶ Yâni onun emri ile olmuştu o şiiri yazmamız.

Bu Arapça bilen kardeşlerimiz de bakalım aynı vezinle, aynı kafiye ile bu şiiri Türkçeye tercüme edebilecekler mi bakalım? Bir denesinler, önümüzdeki haftaya kadar. Sağ olursak onları okuyalım!

Biz de tabii önümüzdeki hafta bu şiirin mânâsını söyleyeceğiz. Ondan sonra öteki sözlerini anlatmağa geçeceğiz. Önümüzdeki hafta belki, Zünnûn-ı Mısrî Hazretleri’nin menâkıbı tamam olmuş olabilir.

⁶ *Diyânet Gazetesi*, sayı 215, s. 4, 15 Haziran 1979.

Sübhâneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ inneke ente'l- halîmü'l-hakîm...

Sübhâneke'llâhümme ve bi-hamdik, neşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke lâ şerike leke, nestağfiruke ve netûbü ileyk. (3 defa)

Bir mecliste böyle toplanıp oturan kimseler, kalkıp dağılırken bu duayı okurlarsa, o toplantının içinde kusurları varsa, hatalı sözleri varsa, onlar affolur.” diye Efendimiz öğretmiş bu duayı, siz de öğrenin!..

Sübhâne rabbike rübbü'l-izzeti ammâ yasifûn. Ve selâmünale'l-mürselîn. Ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn... El-fâtihah!..

.....

Biz namazı, yatsı namazını burada kıldık, iki haftadır öyle nasib oluyor. Sonra camiden öbür kardeşlerimiz namazdan sonra hatm-i hacegâni yapar gelir diye, biz de burada yaptık. Şimdi dersi de okuduk, müsaadenizle...

Geceniz hayırlı olsun...

Es-selâmü aleyküm!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

11. 01. 1992-İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü